

GAGAVUZ TÜRKÇESİNDE KORUNAN ESKİ OĞUZCA SÖZCÜKLER ÜZERİNE

Bülent HÜNERLİ¹

Özet

Türkiye Türkçesine çok yakın; hatta Türkiye Türkçesinin bir ağızı gibi değerlendirilen Gagavuz Türkçesi, Oğuz lehçeleri içinde yazı dilini en son oluşturan Türk lehçesidir. XX. yüzyılın başında yazı dili haline gelen Gagavuz Türkçesinde; edebî eser zenginliği ve çeşitliliği, diğer Türk lehçeleri ile kıyaslanamayacak kadar azdır. Var olanlar ise düz yazıdan daha çok şiir türünde kaleme alınmıştır. Bu eserlerde kullanılan sözcüklere bakıldığında, Türkçe kökenli sözcüklerin yanında önemli oranda alıntı sözcüklere de rastlanılmaktadır. Başta Batı dillerinden Rusçadan, Rumenceden, Bulgarcadan ve Yunancadan Gagavuz Türkçesine çeşitli nedenlerle çok sayıda sözcük geçmiştir. Çünkü Gagavuz Türklerinin yıllar boyu Slav ve Roman topluluklarıyla bir arada yaşamaları ve Hristiyan (Ortodoks) dinine mensup olmaları, bu topluluğun dil ve kültür yapılanmasında derin izler bırakmıştır. Hatta bu etki daha da ileri gitmiş; Gagavuz Türkçesinde Türkçenin alışlagelmiş söz dizimi kuralları, Batı dillerinin etkisiyle oldukça farklılaşmıştır. İkinci olarak bu sahada Osmanlı Türkçesi üzerinden Gagavuz Türkçesine geçen pek çok Arapça ve Farsça sözcük de bulunmaktadır. Bunlara rağmen Gagavuz Türkçesinin sözcük kadrosunun çoğunluğunu Türkçe kelimeler oluşturmaktadır. Türkçe sözcüklerin büyük bir kısmı, Türkiye Türkçesinin yazı dilinde de görülen ve anlam itibarıyla Türkiye Türkçesinden hemen hemen hiç farklılık göstermeyen sözcüklerdir. Az bir kısmı ise Eski Oğuz Türkçesindeki anlamını ve biçimini koruyan sözcüklerdir. Gagavuz Türkçesinde korunan bu Eski Oğuz Türkçesine ait sözcükler, Türkiye Türkçesi yazı dilinde ya hiç görülmemekte ya da yazı dilinde olmasına rağmen kullanımı pek tercih edilmemektedir. Çalışmamızda Gagavuz Türkçesinde korunan bu Eski Oğuz Türkçesine ait sözcükler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eski Oğuz Türkçesi, Gagavuz Türkçesi, Eskicil Sözcükler.

ON OLD OGHUZ LANGUAGE WORDS THAT ARE PRESERVED IN GAGAUZ TURKISH

Abstract

Gagauz Turkish, that is very close to Turkey Turkish, and also considered as an accent of it, is a Turkish dialect which is the last written language among Oghuz dialects. Gagauz

---

¹ Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hbulent80@gmail.com

Turkish which became a written language form at the beginning of the 20th century, has a lot fewer literature works and genres compared to other Turkish dialects. The existing ones are, on the other hand, are written in forms of poems, rather than prose. In addition to Turkish origin words, they have borrowed words in a big deal of numbers. It has borrowed many words for a variety of reasons especially from Western languages such as Russian, Romanian, Bulgarian and Greek. Because, Gagauz Turks have lived together with Slavic and Roman societies and they were Christians (Orthodox). Therefore, they were influenced greatly by these factors in forms of language and culture structuring. This influence has gone further, the common syntactic rules of Turkey Turkish have been differentiated in Gagauz Turkish by the influence of Western languages. Moreover, there have been many Arabic and Persian words that were transferred to Gagauz Turkish by means of Ottoman Turkish. In spite of those words, the majority of Gagauz Turkish words are consisted of Turkish words. Many of the Turkish words are the ones which also exist in Turkey Turkish written language and have almost any differences with Turkey Turkish in meaning. A small number of them are words which preserve their meaning and structure of old Oghuz Turkish. Those Old Oghuz Turkish words that are preserved in Gagauz Turkish are either not used in Turkey Turkish written language, or although they exist in written language, they are not favoured at all. This study will focus on those Old Oghuz Turkish words that are preserved in Gagauz Turkish.

Key Words: Old Oghuz Turkish, Gagauz Turkish, Archaic Words.

Giriş

Çağdaş Türk lehçeleri içinde konuşur sayısı bakımından en kalabalık grup olan Oğuz grubu Türk lehçeleri, diğer lehçelere oranla daha köklü ve sistematik bir yazı dili geleneğine sahiptir. Türkçenin lehçeleşmeye başladığı dönemlerde, Oğuz Türkleri kendi konuşma dillerini (dialekt) temel alan yeni bir yazı diliyle ortaya çıkmıştır. Aslında bir döneme kadar kullanılan müşterek yazı dili üzerinde, en az diğer lehçeler kadar Oğuzcanın da etkisi bulunmaktadır (Korkmaz,1995:205-216; Gülsevin,1998:16-18). Hatta Alman Türkolog Doerfer Orhun Yazıtları'nın dilinin "*En Eski Oğuzca*"nın ürünü olarak değerlendirmektedir (Aksan,2007:30). Tek yazı dili döneminin eseri olan "*Divanu Lûgati't-Türk*"te de bazı sözcüklerin özellikle Oğuzca olarak işaretlendiği bilinmektedir. Tüm bunlara rağmen Oğuz Türklerinin kendi yazı diliyle ortaya çıkması daha sonradır.

Süreç içerisinde "*coğrafya değiştirme, toplumsal ve kültürel farklılaşma, canlı ağzılara sahip olma, siyasi otorite, alfabe*" gibi lehçeleşme şartlarını (Akar,2010:15-29)

tamamlayan Oğuz Türkçesi yeni bir yazı diliyle (Eski Oğuz Türkçesi) ortaya çıkmıştır. Devamında bu yazı diliyle kaleme alınmış çeşitli türlerde ve konularda eserler verilmeye başlanmıştır. Klasik anlamda XIII-XV. yüzyılları kapsayan bu dönemin başlarında; ses, şekil ve kelime kadrosu özellikleri itibarıyla Eski Doğu Türkçesinin izleri oldukça hissedilmekteydi. “*Karışık dilli eserler*” olarak da adlandırılan bu yapıtların devamında karakteristik Oğuz Türkçesi (Batı Türkçesi) özellikleri süreç içerisinde oturmaya başlamıştır. Buna paralel olarak da Oğuz Türkçesinin konuşma dilindeki sözcüklerin, yazı dilindeki kullanımını artmıştır. Lehçeleşme sürecine bağlı olarak ortaya çıkan bu tarihî lehçenin yazı dilindeki söz varlığı, iki unsur üzerinde şekillenmiştir. Bunlardan ilki Türk dilinin lehçeleşmeye başlamadığı dönemlerden beri kullanılagelen sözcüklerdir. İkincisi ise Oğuzcanın konuşma dilinde bulunan yeni sözcüklerin yazıya geçirilmesiyle oluşanlardır.

Aynı söz varlığını büyük oranda çağdaş Oğuz grubu Türk lehçelerinde de görmek mümkündür. Bununla beraber küçük bir kısım söz varlığında, özellikle de Türkmen ve Azeri Türkçelerinde Doğu Türkçesinin etkisi hissedilir. Buna rağmen bu lehçeler Oğuzca karakterlidir. Yani Oğuzca unsurlar daha yoğunluktadır. Dolayısıyla Azeri ve Türkmen Türkçesinde Eski Oğuzca eskicil sözcüklere ve eklere çokça tesadüf edilir. Çağdaş Oğuz lehçelerinin en gelişmiş ve köklü yazı diline sahip olan Türkiye Türkçesinde de elbette Türkçe asıllı kelimeler yoğunluktadır. Aynı şekilde bu unsurların önemli kısmı eskiden beri kullanılagelmektedir.

Gerçekte ise her üç lehçenin ağızdaki sözcükler, hem oransal bakımdan hem de eskicilik bakımından yazı dilinin üstündedir. Nitekim yazı diline göre daha muhafazakâr bir yapısı olan ağızlarda bu durum rahatlıkla teşhis edilebilir. Özellikle Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığı üzerine yapılmış en kapsamlı çalışma olan “*Derleme Sözlüğü*”nde bunu görmek mümkündür.

Gagavuz Türkçesinde ise durum biraz daha farklıdır. Türkmen, Azeri ve Türkiye Türkçesi kadar köklü bir yazılı edebiyat geleneğine sahip olmayan Gagavuz Türkçesi, Oğuz lehçeleri içinde yazı dilini en geç oluşturan lehçedir. Gagavuzların zengin bir sözlü edebiyat geleneğinin olmasına rağmen (Argunşah,2007:89) yazılı edebiyat örnekleri çok sınırlıdır. Çünkü bir döneme kadar idaresi altında yaşadıkları ülkenin dil ve alfabesini kullanan Gagavuzlar, 1957 yılından itibaren Tanasoğlu ve Pokrovskaya'nın gayretleriyle oluşturulan 29 harfli bir alfabeyle sahip olmuşlardır. Dolayısıyla bu tarihten itibaren eserler verilmeye başlanmıştır (Argunşah,2007:95). Bunun doğal bir sonucu da bir asır bile yazılı edebiyat geleneğine sahip olmayan Gagavuzlarda, üretilen eserler sınırlı sayıda kalmıştır. 1993

yılından itibaren ise Latin alfabesine geçen Gagavuzların tüm edebî ürünleri; bir roman, on kadar hikâye ve kırka yakın şiirdir (Argunşah,2007:98).

Lehçe tasnifinde yönlere göre güneybatı grubunda; Türk kavim adlarına göre Oğuz Türkçesi; fonetik kıstaslara göre dağlı grubunda yer alan Gagavuz Türkçesi ise Oğuz lehçeleri içinde Türkiye Türkçesine en yakın lehçedir (Güngör-Argunşah,2002:60). Hatta Gagavuz Türkçesi, çeşitli açılardan Slav ve Romen dillerinin etkisi altında kalmış olmasına rağmen Türkiye Türkçesinin bir ağızı gibi -özellikle Türkiye Türkçesinin Rumeli ağızları- değerlendirilir (Özkan,2002:252; Karpat,1996:291; Tekin-Ölmez,2003:160). Dolayısıyla Gagavuz Türkçesinin yazı dilinin teşekkül ettiği saha olan *Gagavuz Yeri*'ndeki dil özellikleriyle beraber; ama bilhassa Gagavuzların bulunduğu diğer bölgelerdeki ağız özellikleri, Türkiye Türkçesinin Rumeli ağızlarından hiçbir farklılık arz etmez. Rumeli ağızları ve Gagavuz Türkçesi iç içe geçmiştir. Bu bağlamda Gagavuzların dili, özellikle de Trakya bölgesinde konuşulan *Gacal* ağızıyla birebir paralellik gösterir (Özkan,2002:251) ki Gacallarla Gagavuzlar arasında kuvvetli bir organik bağın varlığı söz konusudur. Nitekim Gagavuz tarihçi Stefan Stefanoviç, Edirne'ye bağlı köylerde çok sayıda Gagavuz'un yaşadığını belirtir ve bunların II. Balkan Savaşı döneminde geldiklerini ifade eder (Kalay, 1998:7). Neticede Türkiye Türkçesinin bir ağızı gibi değerlendirilen Gagavuz Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasında -bilhassa Rumeli ağızları- pek çok açıdan ortaklık; bu arada çokça eskicil unsur birlikteliği bulunmaktadır (Özkan, 2002:252; Karpat, 1996:291).

Bu dili konuşan Gagavuzlar sadece Moldova'ya bağlı olan *Gagavuz Yeri* bölgesinde değil, *Kuzeydoğu Bulgaristan*, *Yunanistan'ın Keserya bölgesinde*, *Romanya'nın Dobruca* kısmında yaşamaktadırlar. Bir kısmı da göçlerle *Kuzey Kafkasya* ve *Kazakistan'a* gitmişlerdir (Özkan,2002:250). Yaşadıkları coğrafyaya ve siyasi gelişmelere bağlı olarak birden fazla dil öğrenmek zorunda kalan Gagavuzlarda, Türkçe asıllı kelimelerden başka Arap, Fars; Yunan, Bulgar, Romen ve Rus dillerinden girmiş pek çok kelime vardır. Alıntılananlar arasında ilk sırada Arapça ve Farsça sözcükler vardır. Bu alıntılar Gagavuz Türkçesine Osmanlı Türkçesi üzerinden geçmiştir. Batı kaynaklı alıntıları ise Bizans idaresinde yaşadıklarında Rumcadan; Bulgar idaresinde yaşadıklarında Bulgarcadan; Romen idaresinde yaşadıklarında Romenceden ve bölgenin Rus işgaline uğramasıyla beraber gelişen şartlarda baskın hâle gelen Rusçadan alınmıştır. Alıntılar içinde özellikle teknik, ilmî ve dinî terimler Slav dillerinden girmiştir (Güngör-Argunşah,2002:60).

Gerçekte ise Gagavuz Türkçesinin konuşma ve yazı dilinin ana gövdesini Türkçe sözcükler oluşturur. Zengin bir edebiyata sahip olmayan bu dildeki Türkçe kelimelerin alt tabakalarında *Eski Bulgar*, *Uz*, *Kovu*, *Berendey*, *Turpey*, *Boyut*, *Kaspit* veya *Kara Klobuk* ve

Peçenek Türklerinin şive ve ağızlarından izler bulunur. Bunlara sonradan *Kuman* ve *Osmanlı* Türkçesinin özellikleri de eklenmiştir (Özkan,2002:251). Dolayısıyla Gagavuz Türkçesi bir yönüyle; *Bulgar, Kıpçak, Karaim, Kırım* Türkçelerine; bir yönüyle de *Eski Oğuz* Türkçesine yaklaşıyor (Özkan,2002:251; Güngör-Argunşah,2002:60). Özellikle Besarabya’da ve Tuna ötesinde yaşayan Gagavuzların dilinde ilk dönem Osmanlı Türkçesinin izleri vardır (Menzel,2001:707). Nitekim aynı konu üzerine fikir yoran Kemal Karpat, bu bağlamda yapılacak filolojik çalışmaların Gagavuzların kökenlerinin aydınlatılmasında önemli katkı sağlayacağını ifade eder (Karpat,1996:291).

Bildirimizde -taranan metinler dahilinde- Türkiye Türkçesinin yazı dilinde olmayan, Gagavuz Türkçesi yazı dilinde görülen *Eski Oğuzca* sözcükler üzerinde durulacaktır.

Gagavuz Türkçesinde korunan eski Oğuz Türkçesine ait sözcükler

ACAN:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: 1.ne zaman 2. o zaman 3.nasıl, ne şekilde [s.403].

Tarama Sözlüğü: (~haçan)→ ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vaktâki, nasıl, ne suretle, ne vakit [s.2150].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: Haçan, ne zaman ki [s.4].

Derleme Sözlüğü: 1. Ne zaman ki, -diği vakit 2. Madem, mademki [s.57].

Eski Oğuz Türkçesi

Kaçan eydem ben kim ol bir murg-ıdı / Bu benüm tutum meger sîmurg-ıdı [**Mantıku’t-tayr: 1395**].

Nefsüñ ahlâkın ***kaçan*** kılsañ fenâ / Ol zamân ikrâruña îmân dine [**Mu‘înî’nin Mesnevî-i Murâddiyesi: 3344**].

Ten iseñ hûd olısdur ten harâb / ***Kaçan*** ölse ten yiri tahte’t-turâb [**Garib-nâme: 4555**].

Gagavuz Türkçesi

Açan işittim bunu, kuvedimi kerpiden kesti [**Seçmä Yaratmalar: 245**]

Açan bizlerdâ kolhoz düzülmeä çeketti, Mihalaki artık onbir yıllık çorbacıydı [**Legendanın İzindän: 386**].

Açan sän, gül gibi, açardın / Aklın uçardı havada [**Sevgilim:12**].

BENCİLEYİN:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: Benim gibi [s.110].

Tarama Sözlüğü: Benim gibi [s.502].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: Ø

Derleme Sözlüğü: 1.bencileyin, benim gibi 2.bence, benim görüşüme göre [s.626].

Eski Oğuz Türkçesi

Zâhirüm eyü adda gönlüm fâsid tâ'atda / Bulunmaya Bagdâd'da *bencileyin* bir 'ayyâr [Yunus Emre Divanı: 41/3].

Kimsene *bençileyin* zâr olmasun / Kimse bu derde giriftâr olmasun [Mantıku't-Tayr: 400].

Gagavuz Türkçesi

Kostaş almıştı bilâtaa bir gagauzu S. Bozbeyi, ani o da *bencileyin* bakanlaa getirilmişti gagauzların gözlerini boyamak için [Publiştika Yazılarından: 114].

BILDIR:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: Geçen yıl [s.117].

Tarama Sözlüğü: (~buldur) Geçen yıl [s.538].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: Geçen sene [s.35].

Derleme Sözlüğü: Geçen yıl [s.690].

Eski Oğuz Türkçesi

Hemân *buldurki* şîrînligi buldı / Şeker kıdasa şîrîn anda oldu [Fahrî'nin Husrev u Şîrîn'i: 3620].

Eger *buldur* hac bana karşı geldiyse bu yıl ben hacca karşı varayın [Tarama Sözlüğü: 538].

Ya'nî bir şahs ikrâr eylese *buldur* zinâ eyledüm idi [Nazmü'l Hilâfiyyat Tercümesi: 46a/6].

Gagavuz Türkçesi

Sel *buldurki* yaprakları / Helal çalışlan kürüyer [Akar Yıldız: 193].

«Ana sözü» *buldur* dokuz ay hiç çıkmadı, şindibân geldim redaktor da etiştirdik 17 numara çıkarmaa, ama var büyük sıkıntılarımız, kaybettik çooyunu okuyucularımızı [Publiştika Yazılarından: 119].

Kara sınırlar, *buldurkısına* bakınca, iki kat zeedelendilär [Legendanın İzindän:320].

BOLAY:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: bolayk1 / bolay kim → belki, ola ki [s.137] .

Tarama Sözlüğü: bolay ki → ola ki, belki, inşallah [s.635].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: Ø

Derleme Sözlüğü: Ø

Eski Oğuz Türkçesi

ƘorƘutğıl bunı bu dem vur zindana / Bu yavuz işden *bolay ki* bu döne [Şeyyad Hamza Yûsuf u Zelîhâ: 551].

Bolay ki ol a‘lâ mertebeye ben-dağı yitişem diye [Cinânü’l-Cenân:24b/13].

Men niçe can bulayım, meger bir Ƙoca babam bir Ƙarı anam var, gel gidelüm, ikisinden biri *bolayki* canın vire, algıl, menüm canumı Ƙoğıl didi [Dede Korkut: D162/5-8].

Gagavuz Türkçesi

Ama genâ örerim o sırayı / *Bolay* kalmasın tek [Akar Yıldız: 48].

Bolay doorluu bakmaa / Hem fenalı yakmaa [Vakitin Soluması:128].

E, islâä ozaman: Sän ne almışın, bän ona kayılım,-demiş karısı,-*bolay* gücendirmesin deyni kocasını [Gülümsemää Diyl Günaa:38].

CIMKIR-:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: 1. Kuş dışkı çıkarmak 2. Püskürtmek [s.180].

Tarama Sözlüğü: 1.püskürtmek 2.su gibi fişkırtarak pislemek, terslemek 3. kötü ve sert söylemek, azarlamak [s.898].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: kirletmek, bozmak [s:58].

Derleme Sözlüğü: 1.fişkırtmak 2. ishal olmak 3. ... [s.1177].

Eski Oğuz Türkçesi

Peygamber andan abdest aldı, mubarek ağzına su aldı yine kuyuya *çımkırdı* [Tarama Sözlüğü: 897].

Karnında alef eğlenmeyip *çımkıran* deve [Tarama Sözlüğü: 898].

Gagavuz Türkçesi

Aslıları basmaz taşlar / Gökädän *çımkırdıynan* kan [Akar Yıldız:12].

Çakmaklar keskin çakêr / Çayırlar da *çımkıre* [Akar Yıldız: 273].

DÜRÜK:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: ekşi yüzlü, asık suratlı [s.244].

Tarama Sözlüğü: buruşuk suratlı, ekşi yüzlü, abus [s.1334].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: çatık kaşlı, kederli [s.86].

Derleme Sözlüğü: 1.asık, çatılmış, dargın (yüz) [s.1636].

Eski Oğuz Türkçesi

Zâhirâ gerçi çatuk kaşlı **dürük** yüzlü durur / Gâlibâ gözi açuk bendene benzer hâtem [**Revani**

Kasideler: 19/17].

Her tâze mîve la‘lûne nisbet birer çürük / Gül hod yanında ‘ârızıñuñ bir yüzi **dürük** [**Behiştî**

Gazeller: 283/1].

Ko gitsin yüzüne bakma **dürüğün** / Heman üzöldüğü yeğdir çürüğün [**Tarama Sözlüğü:1334].**

Gagavuz Türkçesi

Gülmâz senin kefin / **Dürük** bulut gibi [**Vakitin Soluması:216].**

Ansızdan da **dürük** kalêrsın / Şaşırêr fikirlâr [**Akar Yıldız:40].**

Kimâr kerä o pek **dürük** / Kimâr kerä olêr o suuk [**Gagavuz Çağdaş Şiiri Antolojisi: 343].**

GEN:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: 1. geniş, ferah 2. arzu, dilek, istek [s.289].

Tarama Sözlüğü: (~geñ~giñ) → geniş [s.1630].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: Ø

Derleme Sözlüğü: 1.geniş 2. ... [s.1989].

Eski Oğuz Türkçesi

Boynın egsün **geñ** yaqalardan benefşe derd ile / Çiğdemüñ başına olsun dâmen-i kühsâr dar [**Hayretî Divanı: 9/70].**

Hâk Ta‘âlâ celle ve ‘alâ kabrini kemâl-i kudretinden her tarafdan göz irimi yir kadar **giñ** idivire [**Cinânü’l-Cenân:43a/10-11].**

Olacak nesne olur çâr u nâ-çâr / Gerek sen göñlüñi **giñ** dut gerek dar [**Hurşid-name: 1081].**

Gagavuz Türkçesi

Da giderim bân / Kırdırmalardan / Gözellâa mayıl / **Gen** dolaylarda [**Seçmä Yaratmalar:51].**

Benim yakam *gen* onsuz da [**Seçmä Yaratmalar:254**].

Şennen, paalım, şennen / Kalsın yakan hep *gen* [**Vakitin Soluması: 213**].

GÜCÜK:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: Ø

Tarama Sözlüğü: 1.kısır 2.şubat ayı [s.1840-1841].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: şubat [s.108].

Derleme Sözlüğü: 1.şubat 2.şubattan 22 Mart'a kadar olan zaman [s.2209]

Eski Oğuz Türkçesi

... Rum aylarında biri. Türkler ana *gücük* derler [**Tarama Sözlüğü: 1841**].

...Rum tarihinde son kış ayıdır ve bu ayın on birinci günü güneş Hut burcuna intikal eder...

Türkler *gücük* derler [**Tarama Sözlüğü: 1841**].

Gagavuz Türkçesi

Gücük ay, fevral çıkardı, ama boşuna laf kalmamış [**Legendanın İzindän: 288**].

O yılın *Gücük* ilktän dondurdu islä... [**Legendanın İzindän: 288**].

KIRIMSA:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: Ø

Tarama Sözlüğü: (~kırımsa~karımsa~karımsı) → kırağı [s.2303].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: Ø

Derleme Sözlüğü: 1. kırağı 2.dolu 3. yeri beyazlatacak kadar yağın ince kar [s.2827].

Eski Oğuz Türkçesi

...ve kırağı ve *karımsı* ki gün vaktında düşer, celid mânasına ki gâh olur nebatı yakar şiddet-i berdinden [**Tarama Sözlüğü: s.2304**].

Gagavuz Türkçesi

Toprak olmuştu *kırımsa* / Bitmişti su pınarlarda [**Akar Yıldız: 198**].

KIYIŞ-:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: cesaret etmek, atılmak, girişmek [s.454].

Tarama Sözlüğü: cesaret etmek [s.2530].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: cesaret etmek, yiğitlik göstermek, cür'et etmek [s.150].

Derleme Sözlüğü: mertlik, yüreklilik göstermek [s.2858].

Eski Oğuz Türkçesi

Kişiler turdular ki Ebucehl'e yardım eyleyeler, *kıyısmadılar* eyittiler: Ya Hamza, biz seni şöyle görürüz ki Muhammed'den yana meylettin [**Tarama Sözlüğü: 2530**].

Murtaza Paşa müteyakkız ve mücerreb-i rûzgâr kimesne olmağla ol esed-i rûzgârın huzuruna varıp buluşmağa *kıyısmayup* hatt-ı şerifi kethudasına verip müsellaah bir cem'ile gönderdi [**Tarama Sözlüğü: 2531**].

Gagavuz Türkçesi

Beş yıl bân hep *kıyısmazdım* gelmäâ [**Seçmä Yaratmalar:256**].

Bân *kıyısamêêrim* söylemäâ nicâ varlını [**Seçmä Yaratmalar:261**].

Bundan başka *kıyısmadım* bişey sormaa yenez taa geldicäänen bu yırak yabancı yerä [**Legendanın İzindän: 337**].

KÜSÜ:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: küskünlük, güceniklik [s.487].

Tarama Sözlüğü: küsme, dargınlık [s.2777-2778].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: 1.küsme, gücenme 2. memnuniyetsizlik 3. kavga [s.159].

Derleme Sözlüğü: Ø

Eski Oğuz Türkçesi

Ya'nî her kim iki kişinüñ ortasında ıslağ eylese barışdurup *küsülerin* giderse ne kadar kim ol ortada söz söylese her kelâmına hağ Ta'âlâ bir kul âzâd kılmışça şevâb vérür [**Münebbihü'r-Râkidîn: 259b/9-11**].

Çü 'ışğ ola kırsular hâli olmaz / Barışmakda *küsüler* hâli olmaz [**Işk-name: 2888**].

Küsü gerçi kim arada biter tiz / Çü sevgü irişe durmaz yiter tiz [**Işk-name: 2889**].

Gagavuz Türkçesi

Hem yoktu hiç *küsü* aramızda / Ani ana-bobaylan biz üüsüz [**Güz Çiçekleri: 88**].

Küsü var toprakta / Yanêr o kurakta [**Akar Yıldız:19**].

Kraalar saklı kondular / Otlar *küsü* buldular [**Süünmâz Yıldızlar: 24**].

KÜSÜLÜ:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: küslü→küsmüş, gücenik [s.487].

Tarama Sözlüğü: (~küslü) dargın, gücenik, küsmüş [s.2778].

Gagavuz Türkçesi Sözlüğü: küsülü [s.159]

Derleme Sözlüğü: Ø

Eski Oğuz Türkçesi

Ammā bu iki **küsülü** kişi biri biri haqqına nesne söyledügi vaqt karşı ol eyitse kim gerçeksın haq eydürsın déyü vérsé hāl budur kim anuñ söyledügi haq degül bâtıldur [**Münebbihü'r-Râkidîn: 87a/20-21**].

Bir ilçı buldı usluydı şāha / Anuñiçün ki **küslüyidi** şāha [**Fahrî'nin Husrev u Şîrîn'i: 650**].

Ne bellü delüdüür ne uşlu bigi / Temâm kendüye göñlü **küslü** bigi [**Hurşid-name: 2435**].

Gagavuz Türkçesi

Sıktım dolu güüsünü / Sān hiç diildin **küsülü** [**Güz Çiçekleri:13**].

Bu yorgun kapularna / Durma **küsülü** bana [**Akar Yıldız: 178**].

İki göz bana karşı / **Küsülü**, mahkul bakêr [**Sevgilim:86**].

O **küsülü** çıktı dışarı da bitirdi lafını [**Ana Dili: 142**].

ÖDEK:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: Ø

Tarama Sözlüğü: zaman, tazminat, ödenmesi gereken şey [s.3049].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: 1.maaş, ücret, ödenek 2.hesaplaşma [s.188].

Derleme Sözlüğü: 1.zarar ödentisi 2. borç senedi [s.3310].

Eski Oğuz Türkçesi

Ol odı yanduran üzere **ödek** düşmez [**Kitab-ı Gunya:99b/9-10**].

Eger ol ay dutmasa ol ayuñ **ödegi** vacıb olur [**Kitab-ı Gunya:53b/8-9**].

Bu gencin issi bunlardır ver anı / **Ödekten** kurtul ü çekme ziyanı [**Tarama Sözlüğü: 3049**].

Gagavuz Türkçesi

O zamannarda Moldova Yazarlar Birliindä bizim gagauz bölümün kendi başkanı vardı poet S. Kuroglo, ama o çalışırdı **ödeksiz**, kendi temel işi diildi [**Publiştika Yazılarından: 107**].

Osa dilinin kirası için **ödek** mi isteersin? [**Seçmä Yaratmalar:399**].

Üç gün oldu sorêrız, hep sölämersin, nekadar **ödek** alacan [**Seçmä Yaratmalar:295**].

Borçlerim ölä çok mu? / Onnara *ödek* yok mu? [Akar Yıldız: 127].

Kim çalıştıydı adamdan padişah yapmaa, onnar baştan tamamınca "*ödek*" kabuledärdilär kendi paalı "zaametleri" için [Legendanın İzindän:318].

TUN-:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: 1. örtünmek, kapanmak, tıkanmak 2. kararmak, aydınlığını yitirmek [s.676].

Tarama Sözlüğü: Ø

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: Ø

Derleme Sözlüğü: Ø

Eski Oğuz Türkçesi

Hem kazâ gelse felek ‘aksın döner / Kapkara yanar kamer güneş *tunar* [Mu‘înî’nin Mesnevî-i Murâddiyesi: 5812].

Nemrüd odı dolmuş-ıdı yir yüzi / Tütüninde *tunmuş-ıdı* gökyüzü [Garib-nâme: 3782].

Eytdi māl sevgüsü çün mālā kōnar / Endişeyle kişinüñ göñli *tunar* [Garib-nâme: 9575].

Gagavuz Türkçesi

Ştä avşam oldu, *tunêr* gök yalabık / Oynamaz olêr heptân alçaan şılı [Seçmä Yaratmalar:86].

Onun üzü bir aydınnanêr, bir *tunêr*, çirkin düüşlerin örümesinâ görâ, dönâ-dönâ ba türklerin tarafına, ba perslerin [Ana Dili: 56-57].

TUNUK:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü:1.kederli 2. keder, üzüntü [s.676].

Tarama Sözlüğü: (~dunuk) → 1. kederli 2. keder, kederlilik [s.1257].

(~tunuklu) → 2. parlak olmayan, donuk, bulanık [s.1257].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: bulanık (donuk renk?) [s.246].

Derleme Sözlüğü: parlak olmayan, mat, donuk [s.3993].

Eski Oğuz Türkçesi

Üçünci kaş yanında olur kim anlara ırķ‘ul-ħācibīn dērler menfa‘ati göz ve kabaķ kanın keser ve göz *tunuğın* açar [Cerrah Mes‘ud Hulasa: 4b/9-11].

Gagavuz Türkçesi

Bayırdan aktı kota / **Tunuk** su eşkinenmiş / Kararêlar bulutta / Damnalar silkinmemiş
[Seçmä Yaratmalar: 92].

Uluyêr köprülerdä / **Tunuk** su şırıltısı [Seçmä Yaratmalar:94].

Sokulma bu **tunuk** neetlârlân / Onu çizmäylân çinemää [Akar Yıldız: 121].

Valkaneş karıların / Gözleri **tunuk** [Sevgilim:27].

Tunuk bulutlu göklerin altında olardı annadılamaz siir [Ana Dili: 73].

TÜTÜZDÜR-:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: Ø

Tarama Sözlüğü: tütüzdürmek → dütüzdürmek: koku vermek için bir şey yakıp tütürmek, tütülemek [s.1360].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: Ø

Derleme Sözlüğü: 1. Yanan kömürün üstüne atılan kocakarı ilacının dumanını hastaya koklatmak 2. ateşle tutuşturmak [s.4016].

Eski Oğuz Türkçesi

Hemân sâ‘at buyurdı ol lebi kıand / **Dütüzdürdiler** aña ‘üd u ispend [Tutmacı’nın Gül ü Hüsrev: 790].

Düşüben ‘aklı gitdi ol lebi kıand / **Tütüzdürdiler** ol dem ‘üd u ispend [Tutmacı’nın Gül ü Hüsrev: 1955].

Dağı bir ağaç altında, ki anda kuşlar cem‘ olur, ol habları **dütüzdüreler** [Rükneddin Ahmed’in Acâibü’l- Mahlûkat Tercümesi: 261a/5-6].

Gagavuz Türkçesi

Afına, açan Sasarka Peti çiçek çıkardıydı, sän verdidin mi onnara bizim günnük **tütüzdüreecemizi?** [Seçmä Yaratmalar:249].

UTANCAK:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: Ø

Tarama Sözlüğü: (~utansak) → mahçup, utangaç [s.4003].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: utangaç [s.250].

Derleme Sözlüğü: utangaç [s.4045].

Eski Oğuz Türkçesi

Mahcub [Ar.]: perdelenmiş nesne ve *utansak* kimse [**Tarama Sözlüğü: 4003**].

Utancak olan hatun, eyü er kişi: kelec [**Tarama Sözlüğü: 4003**].

Gagavuz Türkçesi

Näändä *utancak* kızlar / İncä ses maanä çalar [**Ana Dili: 50**].

Gün açan görmüş kızı çıplak yıkanarak, kızarmış *utancaklundan* da tez saklanmış bayır ardına yumup gözlerini... [**Ana Dili: 97**].

UZ:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: 1.uygun 2.dikkatli, becerili 3.tecrübeli 4.ustaca 5. anlayışlı 6.ehil olan [s.705-706].

Tarama Sözlüğü: 1.ustaca, münasip, uygun, muvafık, doğru 2.usta, mahir, hazık, tecrübeli, dikkatli, uyanık [s.4048].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: düz, doğru [s.250].

Derleme Sözlüğü: 1.doğru, temiz, uslu, dikkatli (kişi için) 2.uygun, yerinde, eşit, doğru, iyi, ustaca, düzgün (nesne, iş, durum için) 3... [s.4052].

Eski Oğuz Türkçesi

Yidi kat gökde yidi yılduz kodı / Her birin yirlü yirinde *uz* kodı [**Garib-nâme: 4502**].

Üzengüye kılçup katı çekdi, *uz* atdı [**Dede Korkut Kitabı: D22/12-13**].

Hele bir iki *uz* âdem geliniz / Sakalıyle bıyığını yolunuz [**Tarama Sözlüğü:4049**].

Gagavuz Türkçesi

Uz ölçü hem paa / Aslıya doorulaa... [**Güz Çiçekleri:42**].

Bilerim *uz* gitmää / Hem da geeri dönmää [**Güz Çiçekleri:52**].

Sayma, sayma, *uz* insan / ani hepsi ii gidär [**Vakitin Soluması: 76**].

YALABI-:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: parlamak, ışık saçmak [s.728].

Tarama Sözlüğü (~yalabumak) → parlamak, parıldamak, lemean etmek [s.4224].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: parlamak [s.255].

Derleme Sözlüğü: 1. ışık yansımak, parlak bir nesne parlayıp sönmek; şimşek çakmak
2. düzgün, parlak duruma gelmek, güzelleşmek [s.4132-4133].

Eski Oğuz Türkçesi

Yalap yalap *yalabıyan* ince tonlum / Yir başmayup yoriyan selvi boylum [**Dede Korkut Kitabı: D199/7-8**].

Götürdüm anı Medīne'ye getürdüm, gördüm mescīd içi tolu adam olmuş, kapuda bir sancağ *yalabır* [**Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi: 53a/17-18**].

Gördü kubbeden nur *yalabır* [**Tarama Sözlüğü: 4224**]

Gagavuz Türkçesi

Onun gözleri uzandılar yukarı dooru, *yalabıdılar*, sora soldular da çöktülär [**Seçmä Yaratmalar:259**].

Boynuna sän asmışın boncuk / Üzüklär *yalabêêr* parmaanda [**Sevgilim:28**]

Olêr sabaa. Gün başlêêr *yalabımaa* [**Gagavuz Türkleri: 251**]

Tüüleri türlü renktä *yalabyêrlar* [**Ana Dili: 21**]

YALABIK:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: parlak, cilalı, ışıltılı [s.728].

Tarama Sözlüğü: (~yalabuk) → parlak [s.4223]

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: 1. parlak, ışıldayan 2. ışıldama, parıltı [s.255].

Derleme Sözlüğü: 1. cilalı, parlak, ışıldak, düzgün 2. ... [s.4131-4132].

Eski Oğuz Türkçesi

Her biri olmuş *yalabık* bir ışık / Cismine tennûreleri yaraşık [**Riyâzü's-Sâlikîn: 2584**].

Dumlas [Ar.]: Berrak olan *yalabık* nesne [**Tarama Sözlüğü: 4223**].

Gagavuz Türkçesi

Bu *yalabık* sabaa gözellii dürttü Bezbellinin canını tutuşturdu onda istemäk, ne olarsa olsun, büün yapmaa yaa boyasinnan bir-iki êtüd [**Seçmä Yaratmalar:174**].

Bakma, kız, hep aşaa / Sansın *yalabık* taşa- / Kamaştırır gözlerini / Çabuk çelir fikirini!...[**Vakitin Soluması:33**].

Pek sevârdi silsin traktorun üstünü, pençerelerini, taa *yalabık* yapınca [**Ana Dili: 147**].

YALIN:

Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü: 1.çıplak 2.ateş, alev [s.729].

Tarama Sözlüğü: (~yalñ)→ 1.yalçın, sarp 2. alev [s.4238].

Gagavuz Türkçesinin Sözlüğü: alev, yalım [?] [s.256].

Derleme Sözlüğü: 1. ateş, sıcaklık 2. ...[s.4145].

Eski Oğuz Türkçesi

...Ta‘ālā cinnīyi od *yalñınıñ* ucından yarattı [**Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi: 28b/21-29a-1**].

...ve bulıddan dañı başladı bularuñ üzerine od *yalñı* atılmağa ki her neye tokunsa göyündürürdi [**Münebbihü’r-Râqidîn: N42b/14-15**].

Vardı mumuñ *yalñına* düşdi hôt / Kıp kızıl ol oldı vü key bişdi hôt [**Mantıku’t-Tayr: 4211**].

Gagavuz Türkçesi

Bakmaadan ona ki bân can acısından tutuşurdum da *yalınan* yanardım bu kabaatsız cannar içim, kendim hiç yoktu neylân onnara yardım edeyim, dofturlar beni kendimi distrofik yazmıştılar (üüredici distrofik) sayılêr aaçlıktan hasta. [**Publiştika Yazılarından: 9**].

O pençeredä, settä / Yufka bir mum *yalını* [**Akar Yıldız: 208**].

Pak buzun yalabında / Ayozlu *yalın* yanacak [**Süünmâz Yıldızlar: 33**].

Sonuç

Taranan metinler bağlamında, Gagavuz Türkçesinin yazı dilinde, Eski Oğuz Türkçesine ait sözcükler bulunmaktadır. Fakat yukarıda belirtildiği üzere yazılı edebiyat bakımından sınırlı; sözlü edebiyat bakımından ise zengin olan Gagavuz Türkçesinde hâlen yazıya geçmemiş pek çok sözcük olduğu düşünülebilir. Bunun da en büyük nedenlerinden biri alfabesi 1957 yılında oluşturulan bir dilin söz varlığında büyük bir birikim yapamaması; ikincisi ise Gagavuzların yaşadığı siyasi ve sosyal şartlar altında ortaya çıkan yeni gereksinimlerin (*ana dilden başka bir dil veya diller öğrenilmesi, eğitim, ekonomik nedenler vb.*) sonucunda, ana dili kullanımının azalması ve ana dile ihtiyaç duyulmamasıdır. Diğer bir deyişle Gagavuz Türkçesinin konuşulduğu ve yazıldığı bölge itibarıyla prestij dili olamamasıdır. Bundandır ki Gagavuz Türkçesi UNESCO tarafından ölmekte olan diller listesine alınmıştır (Argunşah, 2007: 284).

Dolayısıyla mevcut durumlar Gagavuz Türkçesinin söz varlığını etkilemektedir. Yine de Türkiye Türkçesinin bir ağız gibi değerlendirilen Gagavuz Türkçesinde; taradığımız

metinler dâhilinde, Eski Oğuz Türkçesiyle ortaklık gösteren “*Açan, Bencileyin, Bildir, Bolay, Çımkır-, Dürük, Gen, Güçük, Kırımsa, Kıyış-, Küsü, Küsülü, Ödek, Tun-, Tunuk, Tütüzdür-, Utancak, Uz, Yalabı-, Yalabık, Yalın*” sözcükleri tespit edilmiştir. Bununla beraber şu sonuçlara da varılmıştır:

1. Bu sözcükler Gagavuz Türkçesinde aynı anlamlarıyla kullanılmaya devam etmektedir.
2. Uzun süre geçmesine rağmen bu sözcüklerin büyük çoğunluğu fonetik olarak farklılaşmamıştır. Sadece “*kaçan/haçan*” kelimesinde fonetik farklılık görülür ki Gagavuz Türkçesinde “*h*” ünsüzü sistematik olarak düşer. Bununla beraber Doğu Türkçesi karakterli “*bolay (< bolgay)*” sözcüğünün aynı şekliyle ve anlamıyla kullanımı ilginçtir.
3. Etnonim araştırmalarında başvurulan yöntemlerden biri de filolojik çalışmalardır. Bu tür çalışmaların önemli veriler sağladığı bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında; taranan metinlerde, Eski Oğuz Türkçesi ile Gagavuz Türkçesi arasında, Türkiye Türkçesinin yazı dilinde dahi olmayan 21 adet ortak sözcüğe rastlanılmıştır. Tespit edilen bu sözcüklerin 16’sı isim, 5’i fiildir.
4. Gagavuz Türkçesinde tespit edilen bu sözcüklerin büyük çoğunluğu Türkiye Türkçesinin ağızlarında da yaşamaktadır. Bu sözcükler “*Derleme Sözlüğü*”nde madde başı olarak yer almaktadır. Madde başı olarak yer almayan “*küsü, küsülü, tunmak*” sözcükleri de çeşitli bağlamlarda –ileri ögeler veya birleşik fiil şeklinde- “*Derleme Sözlüğü*”nde bulunur.

Kaynakça

- Akar, A., (2010), “Lehçe Oluşma Şartları ve Evreleri Bakımından Eski Türkiye Türkçesi”, TÜBAR, Güz-20120, S.28, s.15-29.
- Akkuş, M., (1995), Kitab-ı Gunya, Ankara, TDK Yayınları.
- Aksan, D., (2007), Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını, Ankara, Bilgi Yayınevi.
- Argunşah, M. - Argunşah, H., (2007), Gagauz Yazıları, Kayseri, Türk Ocakları Kayseri Şubesi Yayınları.
- Argunşah, M. – Güngör, H., (2002), Gagauz Türkleri, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arslan, M.- Aksoyak, İ.H., (1998), Riyâzü’s-Sâlikîn, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları (E-kitap).
- Avşar, Z., (Yok), Revânî Divânî, Yayın yeri yok, Kültür Bakanlığı Yayınları (E-kitap).
- Ayan, H. (1979). Hurşîd-nâme (Hurşîd ü Ferahşâd) - Şeyhoğlu Mustafa, , Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları.

- Aydemir, Y., (2000). Behiştî Divanı, Ankara, MEB Yayınları.
- Babaoglu, N., (2000), Publiştika Yazılarında, Kişinêu, Yayınevi yok.
- Baboglu, N., (2003), Güz Çiçekleri, Chişinău, Pontos.
- Baskakov, N.A. (Red.), (1991), Gagauz Türkçesinin Sözlüğü, (Akt. Abdülmecit Doğru-İsmail Kaynak) Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Baymak, O., (2000), Gagauz Çağdaş Şiiri Antolojisi, Prizren-Kosova, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları.
- Bilgin, A., (1996), Nazmü'l- Hilâfiyyat Tercümesi, Ankara, TDK Yayınları.
- Çavuşoğlu M. – Tanyeri M.A, (1981), Hayretî Divanı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Efendioğlu, S. (2007), Muhammed Bin Hacı İvaz- Cinânü'l-Cenân, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, SOBE Basılmamış Doktora Tezi.
- Ergin, M., (2008). Dede Korkut Kitabı I, Ankara, TDK Yayınları.
- Gülsevin, G., (1998). “Köktürk Bengü Taşlarındaki Oğuzca Özellikler”, Kardeş Ağızlar, S.7, s.12-18.
- Güneş, Ö., (2010), Fahrî'nin Husrev u Şîrîn'i (metin ve tahlil), Nizâmî ve Şeyhî'nin eserleriyle karşılaştırılması, İstanbul Üniversitesi SOBE Basılmamış Doktora Tezi.
- Kalay, E., (1998), Edirne İli Ağızları, Ankara, TDK Yayınları.
- Kanar, M., (2011), Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü, İstanbul, Say Yayınları.
- Karaçoban, D., (2004), Seçmâ Yaratmalar, Ankara, Türksoy.
- Karpat, H.K., (1996), “Gagauzlar”, İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, C.13, s.288-291.
- Kirli, N., (2001), N.N. Baboglu'nun “Legendanın İzi” Adlı Eserinin Cümle Bilgisi Yönünden İncelenmesi, Adana, Çukurova Üniversitesi SOBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Komisyon, (2009), Derleme Sözlüğü, Ankara, TDK Yayınları.
- Komisyon, (2009), Tarama Sözlüğü, Ankara, TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z., (1995), “Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.1, TDK Yayınları, s.205-216.
- Kösä, M., (1996), Gülümsemää Diyl Günää, Yayın yeri ve Yayınevi yok.
- Köse, V., (2001), Vakitın Soluması, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Külcü, M., (2009), Cerrah Mes'ud Hulasa, Çanakkale, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi SOBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Menzel, T., (2002), “Gagauzlar”, MEB-İslam Ansiklopedisi, Eskişehir, MEB Yayınları, C.4, s.706-707.

- Özkan, N., (1996), Gagavuz Türkçesi Grameri, Ankara, TDK Yayınları.
- Özkan, N., (2002), “Gagavuz Türkçesi”, Türkler Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, C.20, s.250-261.
- Sarıkaya, B., (2010), Rükneddin Ahmed’in Acâibü’l-Mahlûkat Tercümesi, İstanbul, Marmara Üniversitesi TAE Basılmamış Doktora Tezi.
- Solmaz, A.O., (2007), Tutmacı’nın Gül ü Hüsrev Adlı Eseri, Erzurum, Atatürk Üniversitesi SOBE Basılmamış Doktora Tezi.
- Tanasoğlu, D., Ana Dili, Chişinău, Ştiința.
- Tatçı, M., (2008), Yûnus Emre Dîvân- Risâletü’n- Nushiyye, İstanbul, H Yayınları.
- Tekin, T.- Ölmez, M., (2003), Türk Dilleri, İstanbul, Yıldız Dil ve Edebiyat 1.
- Vasilioglu, K., (1998), Sevgilim, Chişinău, Ştiința.
- Yalanji, P., (1995), Süünmâz Yıldızlar, Kışinev, Hyperion.
- Yavuz, K., (2007), Gülşehrî’nin Mantıku’t-tayr-ı (Gülşenn-nâme), Ankara, Kırşehir Valiliği Yayınları.
- ., (2000), Garib-nâme, Ankara, TDK Yayınları.
- .,(2007), Mu‘înî’nin Mesnevî-i Murâdiyye’si, Konya, Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Yavuzarslan, P., (2002), Münebbihu’r- Râkîdin, Ankara, TDK Yayınları.
- Yelten, M., (1998), Tarih-i İbn-i Kesir Tercumesi- Şirvanlı Mahmud, TDK Yayınları, Ankara.
- Yıldız, O., (2008), Yûsuf u Zelîhâ - Seyyad Hâma, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yüksel, S., (1965), Işk-name - Mehmed, Ankara, DTCF Yayınları.
- Zanet, T., (1998), Akar Yıldız, Chişinău, Concernul “Prisa”.